

Hverdagens ordninger i og af tid

Mønstre i tider, materialiteter, aktiviteter og affekter på tværs af dagbøgerne.

Af:
Anna Norup Lindblad
Europæisk Etnologi

ABSTRACT: Denne artikel undersøger mønstre i dagbogsskrivernes hverdagsrytmer gennem en analyse af ordninger i og af tid. Ordningerne indkredses med fokus på begrebet entanglement, hvor forskellige elementer som materialiteter, affekter, tider og aktiviteter er sammenfiltrede. Ydermere kontrasteres der til natten og tankestrømme som fraværende i dagbøgerne. Hermed analyseres også fravær som en ordning af tid, selvom ordningen ikke er eksplicit noteret i tidspunkter. I stedet flyder tankestrømme ligesom fortid og fremtid og udfylder hverdagens nutid.

NØGLEORD: Dansk hverdagsliv, *entanglement*, mønsterskabelse, ordninger i og af tid, fravær og nærvær.

*Og dog, og alligevel
[hverdagen] glemt for en belysning over græsset og tagene,
en sol i et fjernt vindu -
eller for en spinkel vedholdende fløjtetone
hvorfra? Indefra os selv, eller udefra,
fra en fugl, et barn, en elskende elsket,
så selyfglemmende ubekymret, at hverdagen,
den gode hverdag bliver
et langt øjeblik til verden. (Bjørnvig 2004: 348)*

Digteren Thorkild Bjørnvig skriver, at *hverdagen, den gode hverdag bliver et langt øjeblik til verden*. Jeg vil i det følgende undersøge, hvordan dette øjeblik kan ses materialiseret gennem dagbøgerne fra 02. september 1992. Øjeblikket var en *ganske almindelig dag*, en hverdag som har været, men findes fastfrosset gennem skriftlige nedfældninger af dagen i dagbøgerne.

I denne artikel undersøger jeg, hvordan hverdagen gøres i og af tid. Herunder vil jeg analysere, hvordan hverdagen kan ses som en *entanglement* af aktiviteter, materialiteter og affekter som noget, der både kommer 'indefra os selv, eller udefra', som Bjørnvig skriver i ovenstående digt. Jeg ønsker at indkredse dette ved at se på mønstre i ordningerne i og af tid i de 24 dagbøger og særligt se på, om der er mønstre i hvilke specifikke aktiviteter, materialiteter og affekter, som ordningen i og af tid knyttes sammen med, samt hvilken tid og hvilke elementer der er fraværende.

Først vil jeg kort beskrive den dag, dagbogsskriverne beretter om set ud fra den moderne standardisering og ordning af tid, hvor september måned på den nordlige halvkugle er kendt som den første efterårsmåned. Sommerferien er for længst forbi, og hverdagens vante gænge har formentligt taget fat i kroppens koreografier igen. I 92 var middeltemperaturen i september 12,9 grader celsius. (Danmarks Statistik 1993: 22). Lige i midten af arbejdsugens 5 dage finder vi onsdag som en middelværdi. Onsdag d. 02. var onsdag nr. 36 på året og dag nr. 246. Solen stod op i København kl. 06.17 og gik ned kl. 20.01. Den dato havde 24 timers længde, ligesom alle andre døgn har.

Mønstre i ordninger af tid, materialiteter, aktiviteter og affekter

I det følgende vil jeg uddybe, hvilke etnologiske analysestrategier der anvendes i artiklen. Ved hjælp af sociolog John Laws begreb om mønsterskabelse er det muligt at undersøge, hvordan dagbogsskriverne gør hverdagen i og af tid. For at besvare artiklens hovedspørgsmål vil jeg analysere, hvordan der skabes mønstre gennem ordningen af tid, og hvilke materialiteter, aktiviteter og affekter der knytter sig dertil. Jeg vil indkredse, hvordan de skrivende trækker bestemte tidspunkter frem i deres selektive formidling af deres hverdag, og hvad de beskriver ud fra de pågældende tidspunkter. (Law 2004:108-109).

Med begrebet *entanglement*, som på dansk kan oversættes til sammenfiltrering, vil jeg klarlægge ordningerne af tid og tidspunkters sammenfiltrering med andre elementer. Etnolog Orvar Löfgren skriver, at hverdagen kan forstås som en sameksistens og sammenfiltrering af mennesker, materialitet, tider, følelser og aktiviteter, der hænger sammen og kan udløse hinanden (Löfgren 2015: 81). I Löfgrens beskrivelse er hjemmet noget, der hele tiden bliver til i kraft af forskellige elementers sammenfiltrering. På samme måde vil jeg beskrive og argumentere for hverdagen som et forløb, hvor heterogene elementer sætter hinanden i gang og lader hverdagen bevæge sig af sted med en særlig rytme med pauser og hastigheder.

I nærværende artikel har jeg valgt at inddrage danske digte for at indfange og formidle den affektive stemning, som hverdagsmønstrene skaber og kan associeres med. Brugen af digte tager afsæt i Löfgrens artikel ”Catching a mood” fra *Exploring everyday life*, hvori han beskriver skønlitteraturen som et sted, man kan søge hen for at få yderligere forståelse af, hvordan en stemning kan indfanges og formidles (Löfgren 2014).

I sidste del af artiklen ser jeg nærmere på, hvilke tidspunkter og aktiviteter der ikke er til stede i dagbøgerne. Med inspiration fra Laws begreb om *absence/ presence*, hvor det fraværende er med til at forme det nærværende, vil jeg studere det fraværende i dagbøgerne (Law 2002: 121). Law eksemplificerer begrebet med formaliseringer som ligningen for sammenhængen mellem et flys vindrespons og vægt. I ligningen er piloternes kroppe, deres risiko for fly-syge og nervøsitet fraværende, men når et fly skal flyves, så er piloterne et nærværende element f.eks. i form af implicitte maksimumværdier for vindrespons. (Law 2002: 117-123).

Det nærværende fravær er i denne artikel relevant for at kunne se, hvordan nogle tider er en del af et heterogent netværk, hvor flere komponenter er med til at definere, hvordan hverdagen gøres i og af tid gennem ordninger, og i fraværet af det der ikke indgår eksplicit.

Morgentid

I dette afsnit vil jeg belyse morgenens mønstre, og hvordan de i dagbøgerne viser sig som en sammenfiltrering af aktiviteter og materialiteter. Hjemmesygeplejersken, gymnasieeleven og

forskningsbibliotekaren står op kl. 06.30, en pensionist er tidligere på den og er oppe kl. 5.30, en anden pensionist står op kl. 07.30, en arbejdsløs sidder klar ved radioen kl. 9.10 og hører, ”De ringer - vi spiller”, og de sidste, der vågner kl. 11.30, er et ægtepar, der hver for sig har skrevet ind, og dagen forinden og natten til d. 2. september har holdt 50-års fødselsdag. Sådan starter de fleste af dagbøgerne med notering af opvågningstidspunkt som det første. Nogle bliver vækket af familie, herunder hunde og mødre, andre af vækkeuret. Personen eller vækkeuret bliver således elementet, der sætter rytmen i gang og lader dagen begynde. Der ses et entydigt mønster i, at alle de 24 læste dagbøger starter om morgenen med undtagelse af en, hvor tidsangivelser er undladt, og tankestrømme udgør dagbogens indhold, hvilket jeg vil uddybe senere. Der ses en ordening i tiden ved, at hverdagen har et sted, den begynder fra, hvilket er, når dagbogsskriverne vågner.

Herefter følger særlige handlinger og materialiteter, som sætter dagens fremadskridende proces i gang. Folk skal i bad og spiser deres morgen-ostemadder. Morgen-badet eller -afvaskningen foretages af de fleste i dagbøgerne. De skriver f.eks.,

[...] saa vasker jeg mig faar Tøj paa, [...] gjorde mit toilette [...] Jeg vågnede igen 7.25, for at styrte rundt som en halv hønsegård for at nå det hele (bad, pakning af taske osv.) [dagbog 4, 24, 20].

Badet er en morgenbeskæftigelse, som knyttes til tidsrummet fra den dagbogsskrivende vågner, til personen skal ud af døren eller i gang med sine gøremål og pligter. Efter badet spiser folk gerne en ostemad. Hvordan osten fremtræder i dagbøgerne, analyseres nærmere i Karoline Weismann Jensens og Sofie Agerholm Christensens artikel, *En ostemad til alt*, i nærværende tidsskrift.

Den materialitet, der beskrives om morgenen i dagbøgerne, giver associationer til Benny Andersens *Svantes lykkelige dag*. Her går karakteren Nina i bad, mens jeg’et spiser ostemad.

Danmark var i starten af 1990'erne et af de mest kaffedrikkende lande i Vesteuropa ifølge publikationen: Kaffe – Danmarks Nationaldrik udgivet i 1992 i anledning af 75-års jubilæet i Foreningen af Danske Kaffebrændere. (Foto: Thomas Kaare Lindblad).

I Andersens fortælling om Svante lyder næste vers i første strofe: *Livet er ikke det værste man har, og om lidt er kaffen klar.* Det næste, der følger for flere af dagbogsskriverne, er netop også en kop kaffe. Med morgenstundens materialitet og mine affektive associationer til Svante kan kaffen ses som et objekt, der skaber en pause i hverdagens hastighed. I starten af 90'erne indtog danskerne cirka 4 kopper kaffe om dagen, hvoraf danskerne i dagbøgerne i store træk skænker den første kop kaffe om morgenen (Blom 1991: 8).

Flere bruger betegnelsen 'morgenkaffe' om deres første kop kaffe, men det er ikke kun morgentiden, der udløser kaffe. Drikken går igen i løbet af dagen på forskellige tidspunkter og ifølge ovenstående statistik har gennemsnittet 3 kopper kaffe tilbage. Den indtræder, når der er en pause og kan beskrives som varm, slumrende og forbundet med hygge (Hoff: 258, 270, 279). Det kan være baggrunden for, at de fleste af dagbogsskriverne drikker kaffen, når tempoet og rytmen for hverdagen sænkes eller har sin begyndelse. Den udløser en langsommere hastighed i aktivitet.

I dagbøgerne skabes en morgentid, hvor rytmen gentages af den samme materialitet og handling.

[...] morgenkaffe med krydderboller + 1 glas juice alt imedens jeg læser dagens avis, som er Berlingske tidende (Dagbog 2).

Hos hjemmesygeplejersken i dagbog 2 er ikke blot morgenkaffen en gentagelse, der ordner morgentiden, men også avislæsningen går igen. Ordningen af tiden består også i specifikke materialiteter og deres indbyggede tider. 1 glas juice tager en bestemt tid at drikke, en kop kaffe ligeså, krydderbollen tager en bestemt tid at spise, og dele af avisen læses muligvis samtidig med den tid, de andre dele tager at indtage. Der er en ordning af morgentiden gennem de elementer, som skaber og udgør den.

Morgenen opløses, da hjemmesygeplejersken må videre og på arbejde, hvor en ny materialitet og handling sættes i gang, som kræver bevægelse gennem transportmidler og kroppen. Ordningen af tiden, der udtrykkes ved tidspunkter og bestemte handlinger og materialiteter, kan ses som et mønster på tværs af dagbøgerne. Morgenen kan beskrives som en klargøring af krop og tasker, der skal med videre på arbejde eller til skole. Om det er lønnet arbejde eller reproduktivt arbejde i hjemmet, så skal kroppen istandgøres, klædes på og have energi i form af mad og drikke. Der sættes et punktum, når kroppen er klar til at bevæge sig videre. Derfra forlader dagbogsskriverne morgenen, og vi læser videre ind i dagens gang, hvor et nyt mønster viser sig.

Eftermiddagen og efteråret

Ordningen af tid viser sig i flere af dagbøgerne, som vist ovenfor når dagbogsskriverne nævner opvågningstidspunkt eller sætter tid på en materialitet som eksempelvis morgenkaffe. Der er også flere eksempler på, at skribenterne noterer præcise tidsangivelser, som udløser en handling, affekt og materialitet, som er interessante at se på i analysen af mønstre på tværs af dagbøgerne. En mand på førtidspension skriver:

KL. 9³⁰ Kommer posten, gad vide om jeg får svar i dag, på min ansøgning om telefon, det er gennem Socialcentret Blågård [dagbog 17].

Postens tidspunkt for levering af breve udløser her en følelse af forventning og en mulig ny telefon til hjemmet. Præcise tidsangivelser anvendes mere eksplicit som en ordning af dagens gang hos børnefamilien på fire, hvor moderen i familien skriver:

08.25. Jeg går i bad

09.15. Jeg rydder op [...]

10.45. I mens jeg lytter til radioen, rydder jeg op og ordner vasketøj.

11.50. Nu vasker jeg op og bagefter forbereder jeg min frokost [dagbog 15].

Dagbog 15 fortsætter på samme vis med noteringer af klokkeslæt efterfulgt af en aktivitet indtil sengetid. På den måde kan man tale om en ordning af tid gennem klokketid, som gør det muligt at se mønstre af materialitet og aktivitet på bestemte tidspunkter. Tiden, handlingen og materialiteten er sammenfiltrede, idet tidspunktet udfyldes af en bestemt handling, eller handlingen sker på det tidspunkt. Der sættes et punkt i tiden og et punktum for en handling og en materialitet, fordi en ny proces sættes i gang. Kl. 10.45 lytter moderen til radioen, mens hun rydder op og ordner vasketøj. Radioen har også en sendeplan, der er bestemt ud fra en tidsplan, derfor bliver også radioen og lyden, klokkeslættet og vasketøjet sammenfiltrede. En ny aktivitet starter kl. 11.50, da en opvask og frokost nu kræves. Kroppens sult forløses gennem en ordning af spisetider, og omkring klokken 12.00 noterer de fleste som tidspunktet for indtagelse af frokost. Hos moderen i dagbog 15 gøres ordningen af hverdagen ud fra dagens klokkeslæt, hvormed dagbogen næsten kan læses som en tidsplan.

Fra morgen og i løbet af eftermiddagen er de fleste på arbejde, i skole, i haven eller i gang med andre gøremål. Arbejdstiden beskrives sjældent i detaljer hos de lønarbejdende skribenter. I praktiseringen af hverdagen gennem dagbøgerne ses et mønster, hvor fritid, familieliv, det sociale og hjemmeliv beskrives mere indgående end arbejdslivet. Det kan læses som et udtryk for, at dagbogsskriverne muligvis tillægger tiden ved siden af arbejde større betydning, i forhold til hvad der definerer deres hverdag. Eller det kan ses som udtryk for, hvad de forestiller sig Nationalmuseet er interesseret i at læse.

Efter arbejde skal flere forbi posthuset eller ud at handle ind. Skribenterne køber blandt andet fødselsdagsgaver til familiemedlemmer, mad- og husholdningsvarer og tøj. Der tales en del i telefon både formiddag og eftermiddag. Nogen skal ordne huslige pligter, andre til sport, læse lektier, slappe af eller til spil og andre fritidsaktiviteter.

I løbet af eftermiddagen indtræffer de største forskelle mellem dagbøgerne, og det er svært at påpege et gennemgående mønster i aktiviteterne her. Alligevel kan man tale om et mønster i

ordningen af tid. Der er dog ikke i lige så høj grad præcise tidsangivelser på eftermiddagen, som der er på morgenen og formiddagen. En kvinde skriver:

Om eftermiddagen slapper jeg af med at få læst aviserne Frederiksborg Amtsavis og Hillerød ugeavis, jeg fyrer op i brændeovnen da det er køligt [dagbog 3]

I stedet for en præcis tidsangivelse skriver kvinden 'om eftermiddagen', som anvendes som en angivelse af tiden af flere af dagbogsskribenterne. Eftermiddagen kan derfor tolkes som en tidsperiode i løbet af hverdagen, hvor der ikke handles ud fra præcise klokkeslæt. Eftermiddagen som tidsrum praktiseres muligvis forskelligt fra dag til dag og indgår dermed ikke med én fast aktivitet på alle ugens hverdage, som eksempelvis arbejde eller pligter kan gøre. I den forstand kan man læse ordet fritid ind i eftermiddagen, hvilket flertallet af dagbogsskribenterne, som allerede illustreret med eksempler, fylder tidsrummet ud med. Her er tiden fri til forskellige aktiviteter, nogle er faste elementer i ugeplanen, mens andre virker mere impulsive, og disse har derfor ikke nødvendigvis et præcist klokkeslæt knyttet til sig.

Ydermere nævnes temperaturen i ovenstående citat, hvilket er et element, der får kvinden til at fyre op i brændeovnen. Vejret er et udefrakommende element, som er med til at udløse handlinger og særlige affekter, som især kommer til udtryk hen ad eftermiddagen i flere af dagbøgerne. De fleste skriver, at det regner og blæser i løbet af septemberdagen. Nogen starter med at beskrive vejret som tørt, men skriver senere, at det trækker op til regn. I dagbog 1 har gymnasieeleven en aftale med sin mor om, at hvis det er 'LORTEVEJR' (dagbog 1), så skal de hygge med varm kakao og franskbrød, hvilket må være en tilbagevendende hverdagsaktivitet, når man tager det danske vejr i betragtning. I dagbog 6 skriver den studerende, at det er blæsende og vådt, og det er ærgerligt, fordi hun ellers elsker sensommer og indian summer.

I sidstnævnte eksempel skrives en affekt frem, som udtrykker en vejr-præference, der ikke kan indfries d. 2. september. Efteråret er på vej, og september bliver ordnende for, hvad den studerende skriver og ønsker. Årstiden muliggør indian summer, men muligheden indfries ikke, da det regner og blæser. En ærgerlig affekt opstår på den baggrund, derfor er også vejret og årstiden et element, der indgår i en ordening i og af tiden, der er sammenfiltret med handlinger, materialiteter og affekter.

Aftentid

Gennem ordningen af tid i dagbøgerne, nærmer vi os nu aftenen, som markerer sig ved aftensmaden som et overgangspunkt. Det sætter punktummet for dagen og lader aftenen træde indenfor. Den fremadskridende proces sættes ned i tempo, og rytmen, som kroppen har været med til at definere, sænkes. På samme måde som om eftermiddagen, tyndes der ud i dagbøgenes angivelser af klokkeslæt.

Aftenaktiviteterne knytter sig primært til hjemmet, hvor kroppens aktivitetsniveau falder og udgøres af TV-kiggeri, læsning af bøger eller aviser. Enkelte er dog også hjemmefra. En studerende tager til Volleytræning, en hjemmesygeplejerske går i studiekreds i kirken og en pensioneret tandlæge besøger sin kones bror om aftenen (Dagbog 2, 10, 14).

Der ses et gentagende mønster i, at mange ser TV i løbet af aftenen alene eller sammen med familie. De ser blandt andet underholdningsprogrammet, 'Lykkehjulet', TV-avisen, zapper lidt mellem TV2 og DR, andre ser den amerikanske spillefilm, 'Højt spil i New Orleans' fra 1965. Tre dagbogsskrivere nyder en kop kaffe til deres aftenaktiviteter, som igen indtages på et tidspunkt, hvor aktivitets hastigheden er langsommere.

De fleste nævner, at de ser DR som viser åbningen af Parken i København, der efter længere tids reovering står færdig. Programmet for åbningen står beskrevet i Berlingske d. 02. september, som hjemmesygeplejersken sad og læste i, hvis morgentid blev beskrevet tidligere. I avisen står der, at den tidligere komikerduo, Monrad og Rislund skal være konferencierer, og en fodboldkamp mellem mediefolk og kendte skal underholde de mange seere og tilskuere. Musikere som Johnny Madsen, Mek Pek, Gnags, Caroline Henderson, Lis Sørensen og flere skal sætte feststemningen, der vil ende ud i et festfyrværkeri (Kristensen 1992). Kl. 21.45 til 23.05 sender DR1 live fra åbningen. DR1 stopper herefter med at sende TV for onsdagen, hvilket står markeret som, 'På gensyn i morgen', i Informations TV og radio-oversigt. DR's TV-oversigt har dermed også en sendeplan med præcise klokkeslæt. Sendeplanen for dagen har en begyndelse om morgenen, og en slutning, når natten nærmer sig. Nogle dagbogsskrivere noterer også TV-

kiggeriet ud fra DR's sendeplan, som bliver styrende for, hvornår de ser TV, eksempelvis når der vises TV-avisen kl. 19.30.

Om aftenen bevæger kroppen sig mindre og lytter og ser, mens det bliver mørkere udenfor. Der er et gennemgående mønster i måden, hvorpå aftenen forløber sig. Aftentid er TV-tid, og når kroppen er i ro, sænkes hastigheden af forskellige elementers sammenfiltrering, og udskiftningen af elementerne er mindre dynamiske. Det ses for eksempel ved, at de præcise klokkeslæt ikke nævnes ligeså hyppigt med skiftende aktiviteter og materialiteter.

Den næste handling er for de fleste at gå i seng. Sengetid indtræffer mellem kl. 22.00 til midnatstid. Dagen ender, når dagbogsskribenterne går i seng, og øjnene lukkes. Vores indblik i hverdagslivet som læsere slutter også her, fordi det sidste punktum for dagbogen sættes. Rytmen sænkes, ligesom kroppens puls, når søvnen tager over.

Den fraværende nat

Jeg vil i dette afsnit se nærmere på, hvordan natten og tanker er fraværende, men alligevel med til at forme det nærværende, og hvordan tanker er med til at skabe andre ordninger af tid i dagbøgerne.

*nætterne findes, natskyggen findes
natsiden, navnløshedens kåbe findes*

*bevidsthedens nordgrænse findes, dér
hvor det drømte åbner og lukker sin
nordlige krone i nastiske³ drejninger.*

(Christensen 1981: 60)

‘Nætterne findes’, skriver Inger Christensen, men i de 24 dagbøger er der ingen, der skriver indgående om natten. Hvis vi følger den moderne standardisering af tid gennem ordningen af et

³ nastier er plantebevægelser, der ikke er forårsaget af ydre påvirkninger som eksempelvis lys, berøring m.fl. (Halkier 2016).

døgn, kan man argumentere for, at dette afsnit i artiklen burde ligge i begyndelsen, fordi d. 02. septembers første sekund var kl. 00.00.01, som gik forud for morgen, middag og aften.

Når Christensen skriver om 'bevidsthedens nordgrænse' i ovenstående uddrag fra digtsamlingen, alfabet, kan det tolkes som det sted, hvor drømmen begynder. Bevidsthedens grænse er det øjeblik, du falder i søvn, og drømmene får rum. I dagbøgerne er drømmene fraværende sammen med natten. Ovenstående digt udtrykker nattens mystik og abstraktion. Natten er blandt andet et symbol på det ubevidste, hvorfor den muligvis ikke indgår i hverdagen. Det kan være svært at beskrive det immaterielle og abstrakte som følelser og drømme og dermed gøre sig bevidst om, hvad der er sket i nattens løb.

Dagbøgerne begynder som sagt alle sammen med morgenen, også selvom et ægtepar har været vågne om natten for at fejre mandens 50-års fødselsdag (dagbog 9, 18). På trods af at en dato indtræder efter midnat, og et nyt døgn begynder, så er det bemærkelsesværdigt, at det ikke er en 'døgnbog', de fører. I stedet forstås og praktiseres ordet, dagbog, bogstaveligt, idet dagen starter om morgenen og slutter om aftenen. De rammer holder alle sig stort set indenfor, afhængigt af på hvilket tidspunkt i løbet af dagen, dagbogen skrives. En enkelt skribent slutter dagbogen til en familiefødselsdag midt på dagen, men de fleste beskriver deres dag, indtil de ligger i deres seng om aftenen.

'Hver-dags-bog' knytter sig ikke til natten. Hverdagen har en bestemt tidslighed og ordnes i og af en vågentid. Hverdagen er handlende, har rytme og er i gang, i kraft af forskellige elementer, som er sammenfiltrede. I den forståelse er kroppen også et fraværende element, som dog er nærværende gennem måltider og handlinger. Kroppen er den materialitet, der går igen gennem morgentiden, eftermiddagstiden, aftentiden og nattetiden. Den er med til at definere ordningen af tiden, som også er en ordning af kroppens tid ved en systematisering af behov som sult og søvn. Søvn er også et behov og en ordnende omstændighed, som indgår i 'hvernatten'. Natten er fraværende i dagbøgerne, men alligevel nærværende, idet de alle vågner fra den og falder i søvn ind i den. Seniorforsker ved Nationalmuseet, Mikkel Venborg Pedersen, skriver i bogen, *I søvnens favn*:

Søvn er både en kulturel proces i sig selv og underkastet andre kulturelle processer. For eksempel er den private følelse, der knytter sig til søvnen, i familie med den intimiseringsproces, som har foregået i Europa [Pedersen 2009: 12].

Pedersen beskriver søvnen som noget privat, som ikke er tilgængeligt for andre. Det er en del af en historisk intimiseringsproces, som henviser til udviklingen af det private rum og hjemmet som et afskærmet sted i kontrast til det offentlige (Pedersen 2009: 12-14). Søvnen og natten er et privat rum, hvor sanserne er lukket ned, og kroppens bevægelser, lyde og syn er ikke kan styres. Det, der ikke kan styres, kræver afskærmning og kan vække pinlige affektioner, som Pedersen videre skriver, når andre eksempelvis ser på en sovende. (Pedersen 2009: 12-19).

Der kan være mange grunde til, at natten ikke indgår i dagbøgerne. Det kan være på grund af dens private karakter, drømmes til tider abstrakte beskaffenhed og nattens ubevidste rum, som hos mange også bare er en lang søvn, hvor det sidste man husker, når man vågner, er, at man gik i seng. Det kan også handle om måden, hvorpå opfordringen fra Nationalmuseet er skrevet, som Marie Amalie Schøning og Emilie Asta Nielsen skriver om i deres artikel, *En ganske almindelig dag, hvad det så end er*, i nærværende tidsskrift. I opfordringen indgår natten nemlig ikke.

I mange af dagbøgerne er også tankestrømme fraværende, men der hvor tanker indgår, beskrives de uden sted og tid. De bevæger sig udenfor hverdagens ordninger af eksempelvis præcise anførelser af tidspunkter. Tankerne og refleksionerne repræsenterer hermed en anden orden. Der er kun få skribenter, der har nedskrevet refleksioner og tanker om sig selv og andre, som fylder mere end beskrivelser af dagens gang og handlinger. I de dagbøger, hvor tankestrømmene fylder mere, kommer tanker uden klokkeslæt. De udgør ikke på samme måde afrundede aktiviteter, men fremstår som noget, der flyder gennem hverdagen. Her er det en strøm af tanker, som bevæger sig af sted og skaber forløb. En lærer fra Nordsjælland skriver:

Med årene bliver det sværere og sværere at slappe af – for ikke at tale om at holde ferie her i huset. Selvefølgelig hænger det vel også sammen med, at vi ikke har haft penge i de senere år til at få hjælp til at få repareret i huset – vedligehold [Dagbog 22].

I citatet er det bekymrede tanker, der fylder dagbogen ud, og i disse indgår klokkeslæt ikke. I stedet skriver hun, *med årene*. I lærerens dagbog ordnes tiden ikke i bestemte tidspunkter på dagen, fordi følelsen af ikke at kunne slappe af er en voksende indre tilstand, som tager til over længere tid - over år. I stedet bliver det affekter og associationer, der her bestemmer, hvad der nedfældes i dagbogen. Her udgøres dagens forløb altså af affekter og tanker. Dagbogen starter eksempelvis med sætningen: *Jeg har været temmelig deprimeret* (dagbog 22). Således bliver affekten det, der udløser hverdagens begyndelse og forløb. For at forstå ordningen af tiden via affekter i dagbog 22, kan man inddrage Löfgrens udsagn:

Feelings also move in time; a past history may be suddenly evoked, transporting an old conflict or a happy memory right into the present, while worries colonize the future [Löfgren 2015: 94].

Hos læreren har man indtryk af, at følelserne er til stede før, nu og i fremtiden, ligesom ovenstående citat udtrykker. Bekymringerne rykker med ind i de kommende aktiviteter, der vil følge i de kommende hverdage og weekender, og er derfor ikke kun knyttet til d. 2. september 1992. I stedet flyder tankestrømme ligesom fortid og fremtid og udfylder hverdagens nutid. Hverdagen er her ordnet af affekter, der blandt andet sættes i gang på baggrund af en materialitet, som dagbogsskriveren omgiver sig med og er i sammenfiltrering med, hvilket står i kontrast til flertallet af dagbogsskriverne. Ordningen af tiden gøres ud fra affekter og bekymringer, som har en langstrakt tidslighed, der ikke kan defineres med en præcis tidsangivelse.

Min konvolut er en dag

Generelt trives, vokser og udvikler handlinger, materialiteter og affekter sig med hinanden og lader hverdagen bevæge sig fremad i dagbøgerne. Ligesom skriften udfylder dagbogen, udfylder de forskellige elementer hverdagen. Elementerne giver hverdagen en rytme, hvori der sættes punktummer med tidspunkter og materialiteter. Kaffen skaber et punktum, fordi den indleder en pause. Efter morgentiden sættes der et punktum, hvorpå en angivelse af et nyt tidspunkt starter en ny sammenfiltrering, og sådan bevæger hverdagen sig fremad i forskellige hastigheder. Hverdagen går fra morgen til aften, hvor nogle bestemte genstande og fænomener knytter sig til den tid på dagen, dagbogsskriverne befinder sig i. Om morgenen går flere i bad, om aftenen ser de fleste TV, og i løbet af dagen drikker de fleste en kop kaffe på et eller andet tidspunkt.

Ordningen af tiden i dagbøgerne viser dagbogsskrivernes forståelse af hverdagen som noget, der starter og slutter og har et forløb. Dette forløb er kroppen også med til at definere. I forløbet findes tanker og drømme også som et nærværende element hos de få og fraværende hos de fleste, men til stede alligevel. I kraft af at dagbogen er skrevet, er der også blevet reflekteret over, hvad der skulle nedfældes, og hvad der skulle udelades, hvilket kan tolkes som tankernes fraværende nærvær. Natten er noget dagbogsskriverne vågner fra og falder i søvn ind i. Derfor er natten også et fraværende element, der alligevel er nærværende i hverdagen.

Per Højholt skriver i digtet, 'Rapport om R': *Min konvolut er en dag. Hver morgen kryber jeg ned i en ny version* (Højholt 2005: 182). Dette poetiske udsagn får lov at afslutte artiklen, da det kan forstås på mange måder i denne sammenhæng. Det er for det første et billede på de mange dagbøger, der blev lagt i konvolutter og sendt af sted til Nationalmuseet. Det udtrykker dog også, at hver dag er forskellig, og hver dag er en ny version af det, der skete i går. Endelig kan det også ses som et udtryk for de analysestrategiske valg, jeg har foretaget i denne artikel. Som dagbøgerne er forskellige, er dagene også forskellige og teoretiske vinkler forskellige. Der er andre mønstre, ordninger og tider, som man kunne have analyseret. Det teoretiske perspektiv, jeg har valgt, er en konvolut, som jeg har lagt dagbøgerne ned i og sendt af sted til dig, der læser med i dag.

Litteraturliste:

- Bjørnvig, Thorkild (2004): Hverdagen. *Samlede digte 1947-93*. Gyldendal, 2. udgave
- Blom, Karsten (1992): Prolog. *Kaffe – Danmarks nationaldrik* (Holm, Peter red.). Foreningen af Danske Kaffebærere
- Christensen, Inger (1981): 14. nætterne. *Alfabet*. Gyldendal
- Christensen, Sofie Agerholm og Jensen, Karoline Weismann (2019): En ost til alt. *Culture and History nr. 4 2019*
- Hoff, Annette 2015: Moderne cafékultur, gourmetkaffe og baristaer. *Den Danske Kaffehistorie*, Wormianum Den Gamle By
- Højholt, Per (2005): Rapport om R. *Per Højholt samlede digte*. Gyldendal
- Larsen, Hanne Hartvig (1992): Kaffe – konkurrenceforholdene. *Kaffe – Danmarks nationaldrik* (Holm, Peter red.). Foreningen af Danske Kaffebærere
- Law, John 2002: On Hidden Heterogeneities: Complexity, Formalism and Aircraft Design. *Complexities. Social Studies of Knowledge Practices*. Duke University Press
- Law, John 2004: Non-conventional forms (Chapter 6) + Interlude: hinterland and reality. *After method. Mess in social science research*. Routledge.

- Löfgren, Orvar 2014: Catching a mood. *Exploring Everyday Life*
- Löfgren, Orvar 2015: The Black Box of Everyday Life: Entanglements of Stuff, Affects and Activities. *Cultural Analysis 2014, vol 13*.
- Pedersen, Mikkel Venborg 2009: Søvnens kulturhistorie. *I søvnens favn – Om søvn og sovevaner på landet 1600-1850*, Museum Tusulanums Forlag, København
- Schøning, Marie Amalie og Nielsen, Emilie Asta: En ganske almindelig dag, hvad end det så er. *Culture and History nr. 4 2019*

Aviser:

- Berlingske Tidende (1992): Det er i dag. Berlingske Tidende, 02. september, forside
- Information (1992): RADIO OG TV s. 13. Information, Onsdag d. 2. september,
- Kristensen, Jens-Carl (1992): Allan Simonsen må sende afbud. Berlingske Tidende, 02. september, Sport, 1. sektion.

Hjemmesider

<https://www.dst.dk/Site/Dst/Udgivelser/GetPubFile.aspx?id=16682&sid=helt>

Danmarks Statistik (1992): "Statistisk årbog 1992"- (sidst besøgt d. 10.07.19)

<https://www.dst.dk/Site/Dst/Udgivelser/GetPubFile.aspx?id=16683&sid=helt>

Danmarks Statistik (1993): "Statistisk årbog 1993" – (sidst besøgt d. 10.07.19)

http://denstoredanske.dk/Natur_og_milj%C3%B8/Botanik/Plantefysiologi/plantebev%C3%A6gelse
Halkier, Barbara Ann: "Plantebevægelser" - (sidst besøgt d. 13.08.2019)

